

Азімов Айзек

Біографія

АЗІМОВ, Айзек (Asimov, Isaac — 2.01.1920, Петровичі, тепер Білорусь — 6.04.1992, Нью-Йорк) — американський письменник-фантаст, учений.

У 1923 р. трілітнього А. батьки забрали до США. Оселились у Нью-Йорку, згодом у Брукліні. Батько письменника став власником невеликого магазину, за прилавком якого часто доводилось стояти й А. Щойно навчившись читати, А. виявив схильність до точних наук. Водночас у нього зародилася пристрасть до фантастики. Дев'ятилітньому А. випадково потрапив до рук один з випусків першого у світі періодичного видання творів наукової фантастики, заснованого у 1926 році американським письменником-фантастом Х'юго Гернсбеком. А. заохотився до читання цього журналу, а через три роки сам почав писати науково-фантастичні оповідання.

А. закінчив Колумбійський університет (1939) за спеціальністю "біохімія", а в 1941 р.

отримав звання магістра. У цьому ж році визнали і його літературний талант: ідеться про публікацію його оповідання "Прихід ночі" ("Nightfall", 1941), визнаного американськими читачами найкращим оповіданням сучасної наукової фантастики.

Розпочалась успішна діяльність А. як ученого і як письменника. Він читав лекції у ряді американських університетів, проводив дослідження у галузі біохімії, математики, став доктором наук, згодом — професором, а також відомим ученим.

Літературна спадщина А перевищує три з половиною сотні книг. Це здебільшого науково-фантастичні романи, повісті, новели, праці з біохімії, математики, астрофізики, міфології.

В А.-фантаста дві центральні теми, два магістральні напрями розвитку його думки, що дають змогу чітко виокремити два цикли творів, розпочатих у 40-х рр. і продовжених у майбутньому.

Перша тема — створення і використання роботів. Повісті, оповідання, романи про роботів зібрані у книгах, що складають перший цикл: "Я, робот" ("I, Robot", 1950), "Сталеві печери" ("The Caves of Steel", 1954), "Оголене сонце" ("The Naked Sun", 1957), "Решта оповідань про роботів" ("The Rest of the Robots", 1964), "Повне видання оповідань про роботів" ("The Complete Robot", 1982), "Роботи зорі" ("The Robots of Dawn", 1983), "Роботи й імперія" ("Robots and Empire", 1985), "Мрії про роботу" ("Robot Dreams", 1986).

Перша збірка цієї серії "Я, робот" принесла А. світову славу. У книзі розказана вигадана історія розвитку науки робототехніки. А. сформулював три основні закони, які сьогодні вийшли за межі фантастики, оскільки покладені в основу теорії програмування та масового використання роботів у виробництві. Захоплює прозорливість А., його вміння передбачати події, які стануть реальністю вже завтра, глибина осмислення ним закономірностей еволюції людства. Його уява створила

яскраві картини завтрашнього дня техніки, сповнені дивовижних чудес, — людиноподібні автомати, які здатні навчатися та вдосконалюватися.

Друга тема А. — розселення людей у космосі, освоєння ближніх планет, а потім вихід за межі Галактики. Ця ідея А. увійшла в історію розвитку людства як "галактична концепція". До другого циклу входять романи: "Установа " ("Foundation", 1951), "Установа а імперія" ("Foundation and Empire", 1952), "Друга Установа " ("Second Foundation", 1953), "Установа у небезпеці" ("Foundation's Edge", 1982), "Установа та Земля" ("Foundation and Earth", 1986), "Прелюдія до Установи " ("Prelude to Foundation", 1988), "Вперед до Установи " ("Forward to Foundation", 1993).

Надзвичайно широкий діапазон зацікавлень А. Він захоплювався замолоду зоологією, серйозно вивчав історію, пізніше багато уваги приділяв природознавству, математиці. Став відомим спеціалістом у галузі хімії, згодом захопився біохімією. Як зізнавався письменник, він багато чого зміг досягти завдяки працелюбству, наполегливості та любові до свого фаху. З кінця 50-х років А. займався популяризацією різноманітних галузей знань. Його вабив великий "сад науки". Життя не вистачить обійти увесь сад, але можна оглянути його зверху, а потім поділитися знаннями з іншими, викласти на папері те, що відкрилося з "висоти". Так виникла серія науково-популярних книг із різних галузей знань — фізики, історії, хімії, психології, астрономії і т. д. Величезні тиражі книг А., але його світова слава ґрунтується на науковій фантастиці.

Йому належить серія повістей для юнацтва, написаних у жапрі пригодницької фантастики, значна кількість збірок оповідань, з-поміж яких слід виокремити "Шлях марсіан " ("The Martian Way and Other Stories", 1955), "Дев 'ять завтра " ("Nine Tomorrows", 1959), "Прихід ночі" ("Nightfall and Other Stories", 1969), "Ранній Азімов" ("The Early Asimov", 1972), Купити Юпітер" ("Buy Jupiter and Other Stories", 1975), "Двохсотлітня людина " ("The Bicentennial Man and Other Stories", 1976), "Вітри перемін" ("The Winds of Change and Other Stories", 1983), "Грань завтра " ("The Edge of Tomorrow", 1985).

А. — неодноразовий лауреат багатьох національних і міжнародних літературних премій, у тому числі "Х'юго" та "Неб'юла", найвищих нагород в американській фантастиці. А. — типовий кабінетний учений, який не любив подорожувати, уникав різких перемін, гострих відчуттів, що могли порушити напружений робочий ритм. Артур Кларк, друг А., жартував, що А. — це "екологічна катастрофа": щоб опублікувати все ним написане, потрібно було знищити незчисленну кількість дерев. Про свій творчий шлях А. розповів у тритомній автобіографії "Ще свіжа пам 'ять" ("In Memory Yet Green", 1979), "Ще відчуваю радість життя " ("In Joy Still Felt", 1980) і продиктованій уже в госпіталі "А. Азімов" ("A. Asimov", 1993).

А. укладав антології фантастичних оповідань, писав до них передмови. Цікавими є його висловлювання про високу моральну відповідальність письменника-фантаста: "Історія сяг-ла моменту, коли людству вже не можна ворогувати. На землі повинна запанувати дружба. Я завжди намагаюсь підкреслити це у своїй творчості... я

впевнений, що наукова фантастика — це одна із ланок, яка допомагає об'єднати людство ".

Замолоду А вірив, що вчені та інженери очолять людство і зможуть Вій економічні, а й соціальні проблеми. Він визнавав право за вченими впливати на хід історії. Пізніше погляди письменника змінилися. У романі "Кінець вічності" ("The End of Eternity", 1955) він застерігає від небезпеки використання технічних досягнень на шкоду людині.

Від того, як будуть використані практично наукові досягнення, багато в чому залежить майбутнє людства. Роман-триптих "Навіть боги " ("The Gods Themselves", 1972) — це попередження про небезпеку порушення встановленої природою гармонії. Назва трьох частин роману — давнє прислів'я "Супроти глупоти // навіть боги // безсилі боротися". Супроти людської нерозумності постає молодий учений, який усвідомив, що порушення енергетичного балансу Всесвіту неминуче призведе до катастрофи. Люди не думають про майбутнє, вони бездумно використовують джерела енергії, що надходять з космосу. Письменник порушує в романі проблему відповідальності ученого за наукове відкриття.

Захопливі, гостросюжетні, спрямовані в майбутнє, твори А. мають успіх у читачів усього світу. Сам письменник убачав високе призначення своєї творчості у тому, що вона допомагає людству вижити: "Людство виживе, якщо сміливо погляне в обличчя теперішньому, якщо матиме мужність прийняти історичні зміни, а не протидіяти їм. Цьому вчить нас... наукова фантастика, і я горджуся тим, що скільки моїх сил пропагую її уроки".

А., один із найвідоміших у світі письменників-фантастів, помер 6 квітня 1992 року від серцевої та ниркової недостатності в госпіталі Нью-Йоркського університету. З волі покійника тіло його було кремоване, а потім — розвіяне.